

گمرکی، تعرفه‌های ترجیحی و تسهیلات صادراتی، تجارت خود با همسایگان‌شان را افزایش داده‌اند، اما اقتصاد ایران تحت تأثیر عوامل مختلف تا حد زیادی از این حرکت جا مانده است.

آمار ۷۰ درصدی تجارت میان کشورهای که در یک منطقه هستند، نشان می‌دهد که هنوز به دست آوردن بازارهای منطقه‌ای و حفظ آنها برای همه دولت‌ها اهمیتی قابل ملاحظه دارد، بنابراین نخستین نکته مهم این است که امروزه سهم تجارت‌های منطقه‌ای در پناه انعقاد بالغ‌بر ۶۵۰ توافقنامه بین‌المللی در قالب پیمان‌های چندجانبه، دوجانبه، توافقات ترجیحی و... از کل تجارت دنیا که بالغ‌بر ۳۳ تریلیون دلار می‌شود، حدود ۵۳ درصد برآورد می‌شود که نشان‌دهنده اهمیت این پیمان‌های منطقه‌ای و اتحادیه‌های اقتصادی نزد کشورهای صادرکننده و واردکننده دنیا است.

اما متأسفانه ایران از این شیوه تجارت، با حدود ۱۰ توافقنامه به کمتر از ۴ درصد می‌رسد که نشان می‌دهد تجارت خارجی ما هنوز به مرز بلوغ لازم برای چنین پیوندهای راهبردی و انعقاد پیمان‌های تجاری نرسیده است. ایران پس از تجربیات ناموفق و ناکارآمدش در پیشبرد پیمان‌های دوجانبه با ترکیه، ازبکستان، ونزوئلا، پاکستان، تونس، کوبا، سوریه، بوسنی و هرزگوین، قرقیزستان و بلاروس که تحت توافقات تعرفه ترجیحی شکل گرفته بود، اینک سعی دارد در «سازمان همکاری‌های اقتصادی، سیاسی و امنیتی شانگهای» توان خود را بیازماید؛ توافقی که البته ایران تا به حال عضو ناظر آن بوده و در دوره جدید توانسته به عضو دائم این سازمان درآید. اقتصاد ایران ناگزیر است که بزرگ‌ترین تمرین و آزمون جدی را برای برداشتن بلندترین گام الحاق به سازمان تجارت جهانی از همین طریق انجام دهد.

نیمی از جمعیت و یک چهارم تولید جهان در شانگهای
سازمان همکاری شانگهای در

این سازمان عمدتاً غیراقتصادی و محدود به تلاش‌های منطقه‌ای برای مهار تروریسم، جدایی‌طلبی و افراط‌گرایی در آسیای مرکزی می‌شد اما در سپتامبر ۲۰۰۳ سران کشورهای عضو، برنامه ۲۰ ساله همکاری تجاری و اقتصادی را امضا کردند و توسعه روابط اقتصادی به عنوان یک هدف بلندمدت به اساسنامه این سازمان وارد شد. در سال ۲۰۱۷ در نشست یکی از تاریخی‌ترین اجلاس اعضای این سازمان بود، هند و پاکستان نیز به عضویت دائم آن درآمدند تا پهنه انسانی و منابعی این سازمان بیش از پیش گسترده شود. اما نکته بااهمیت برای ما و آغاز فصل مشترک ایران با این سازمان حدوداً یک ماه و نیم پیش رقم خورد که جمهوری اسلامی ایران پس از ۱۴ سال که به عنوان عضو ناظر در این سازمان فعالیت داشت با قبول تبدیل وضعیت از سوی این سازمان به عضو دائم بدل شد. همچنان سه کشور افغانستان، بلاروس و مغولستان دارای «وضعیت ناظر» در سازمان همکاری شانگهای هستند و ۶ کشور آذربایجان، ارمنستان، کامبوج، نپال، ترکیه و سریلانکا نیز دارای وضعیت «شریک گفت‌وگو» هستند. نگاهی به کشورهای عضو سازمان همکاری شانگهای، نشان می‌دهد که آنها قابلیت آن را دارند تا در دهه‌های آینده یکی از بزرگ‌ترین قطب‌های بین‌المللی اقتصاد، تجارت، سرمایه‌گذاری خارجی، انرژی و نظامی را در جهان شکل دهند. با وجود شناسایی کشورها و تاریخچه شانگهای، اهمیت این سازمان را از جنبه‌های مختلف می‌توان در ۴ مورد مرور کرد: ۱. دوازده عضو فعلی این سازمان در مجموع ۳,۴ میلیارد نفر جمعیت دارند که معادل ۴۲,۷ درصد از جمعیت ۸ میلیاردی جهان است. چین و هند هر کدام با بیش از ۱,۴ میلیارد نفر جمعیت، پاکستان با ۲۳۶ میلیون نفر، روسیه با ۱۴۵ میلیون نفر و ایران با نزدیک به ۸۵ میلیون نفر ۵ کشور پرجمعیت سازمان شانگهای هستند. کشورهای افغانستان، ازبکستان، قزاقستان،

صادرات ایران به اعضای فعلی سازمان شانگهای طی سال‌های اخیر رشد قابل توجهی داشته است به طوری که نگاهی به آمار گمرک ایران نشان می‌دهد میزان صادرات غیرنفتی ایران به اعضای فعلی سازمان شانگهای از ۱۵ میلیارد و ۲۱۱ میلیون دلار در سال ۱۳۹۵ و ۱۶ میلیارد و ۲۶۴ میلیون دلار در سال ۹۶ به ۱۶ میلیارد و ۲۲۵ میلیون دلار در سال ۱۳۹۷ رسیده و پس از اعمال مجدد تحریم‌های امریکا به ۱۱,۳ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۸ و به حدود ۱۱,۹ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۹ رسیده است

ابتدا به یک انجمن سیاسی خلاصه می‌شد که البته به «شانگهای پنج» معروف بود و پنج کشور؛ قزاقستان، چین، قرقیزستان، فدراسیون روسیه و تاجیکستان عضو آن بودند و این انجمن مبتنی بر موافقتنامه اعتمادسازی در زمینه نظامی در منطقه مرزی شانگهای و کاهش متقابل نیروهای مسلح در منطقه مرزی مسکو فعالیت می‌کرد. پس از پیوستن ازبکستان به این سازمان در سال ۲۰۰۱، شانگهای پنج به طور رسمی به سازمان همکاری شانگهای تغییر نام داد. تا قبل از سال ۲۰۰۳ فعالیت‌های